

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 347.77:631.15

ГЛОБАЛЬНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ У ПИТАННЯХ ВИБОРУ ПОЛІТИК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЩОДО РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

І. Л. Литвинчук

e-mail: irina.litvinchuk@ukr.net

Житомирський національний агроекологічний університет,
Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна

Визначено особливості функціонування глобальних та національних мереж агродосліджень у цілях розвитку на сучасному етапі. Ідентифіковано низку специфічних проблем, до яких призводить інституціоналізація класичної моделі суворого захисту інтелектуальних прав у мережах агродосліджень. Досліджено особливості трактування результатів сільськогосподарських досліджень як суспільних благ у «негативному просторі інтелектуальної власності». Описано альтернативи режиму суворого захисту прав сільськогосподарської інтелектуальної власності. Визначено ризики імплементації політики відкритих інновацій в аграрній економіці. Класифіковано змішані типи політик комбінування режимів прав інтелектуальної власності та розкрито ймовірні негативні наслідки їх застосування.

Ключові слова: мережа агродосліджень в цілях розвитку (AR4D), політика стандарту захисту інтелектуальної власності, політика відкритих інновацій.

Постановка проблеми

XX-е століття стало знаковим для розвитку аграрної економіки, оскільки саме в цей період вперше в історії було закладено підвалини для заснування комплексів наукового та освітнього забезпечення її діяльності, що у подальшому сформувалися в інтернаціональну упорядковану сукупність організаційно-економічних відносин та осередків активності, відому в сучасних умовах під назвою мережі агродосліджень в цілях розвитку AR4D (Agricultural research for development). Сучасна глобальна система сільськогосподарських досліджень є результатом розвитку процесу міжнародного співробітництва між національними науково-дослідними та науково-освітніми аграрними організаціями, установами, службами, підприємствами та сервісами, а її місія давно вийшла за межі декларованих на старті ініціатив підтримки локальних агроінноваційних трансформацій та організації трансферу агротехнологій від більш розвинених партнерів до таких, що розвиваються.

Змінивши декілька поколінь сервісів, мережа AR4D досягла високого рівня складності.

Відбулося змішування державних і приватних інтересів, академічного, університетського та підприємницького секторів, що значно сприяло нарощуванню темпів інноваційної активності, в результаті чого давній конфлікт моделей регулювання відносин інтелектуальної власності – політика стандарту посилення захисту прав інтелектуальної власності на сільськогосподарські дослідження з використанням максимального залучення юридичного інструментарію або політика відкритих інновацій, орієнтована на лібералізацію використання цільових потоків знань для прискорення інноваційних процесів – набув нових вимірів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аспекти теорії і практики становлення аграрної науки і освіти в контексті їх впливу на інноваційний розвиток агропромислового виробництва та економіки в цілому свого часу досліджували закордонні та вітчизняні вчені І. Ветрова, С. Володін, О. Даций, Л. Курило, М. Мазур, Л. Мельник, Н. Сіренко, В. Тюріна, Л. Федулова та інші. Разом з тим, до цього часу не досягнуто єдності думок щодо масштабності

та значимості наслідків імплементації практик управління інтелектуальною власністю в системах агродосліджень для розвитку суспільства. Відчувається дефіцит глибоких комплексних наукових звітів від експертів з серйозним досвідом у сфері сільського господарства, харчової промисловості, екологічної та продовольчої безпеки, локального та глобального економічного розвитку з відповідної проблематики, що зумовлює подальші дослідження.

Мета, завдання та методика дослідження

Метою роботи є систематизація існуючих типів державних політик управління суспільними відносинами щодо створення і використання продуктів інтелектуальної діяльності у сфері агродосліджень, а також визначення переваг і негативних наслідків впровадження таких політик. Теоретико-методологічною основою дослідження стали загальнонаукові принципи проведення комплексних економічних досліджень, фундаментальні положення економічної теорії, концептуальні засади теорії менеджменту, наукові дослідження і прикладні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців з управління інтелектуальною власністю.

Результати досліджень

Більшість міжнародної спільноти наразі орієнтована на модель стандарту захисту прав, незважаючи на те, що формально інституту інтелектуальності власності в сільському господарстві (в його новітній інтерпретації) не більше 80-и років. При цьому, це стосується не лише розвинутих країн. Спостерігається тенденція до розповсюдження стандартів інтелектуальної власності у країнах, що розвиваються, під впливом, по-перше, макроекономічних трендів заміни імпортозаміщувальних моделей розвитку економіки на експортоорієнтовані, які вимагають підвищення технологічного рівня виробництва, і по-друге, внаслідок тиску партнерів у рамках багатосторонніх переговорів з питань вступу до СОТ та двосторонніх торговельних консультацій з країнами-адвокатами концепції ексклюзивних прав (в першу чергу США). Кількість заявок на реєстрацію права інтелектуальної власності суб'єктами AR4D у всіх сферах сільськогосподарських досліджень зростає у

геометричній прогресії. Ускладнюється номенклатура об'єктів та збагачується зміст відносин інтелектуальної власності в системах агродосліджень. Водночас, існує низка специфічних проблем, до яких призводить інституціоналізація моделі захисту інтелектуальних прав в національних мережах агродосліджень або які вона наразі не здатна вирішити:

1) Незрілість та неповнота специфікації прав інтелектуальної власності. Відносно деяких об'єктів інтелектуальної власності в системах агродосліджень, зокрема таких, як традиційні сільськогосподарські знання, генетичні коди тощо, застосування класичної моделі вбачається складним, а іноді навіть неможливим, внаслідок змішаного характеру походження (трансверсальні об'єкти) та/або відсутності практики обігу і регулювання (детальніше у [5]). Іншими причинами розмивання можуть бути різного роду обмеження або слабкий захист прав. Додаткові перешкоди для ефективного застосування моделі створює, також, поява нових гравців на ринку, для яких необхідно створювати юридичні, економічні та технологічні механізми, що будуть відповідати їхнім інтересам. Зокрема, існує більше дійових осіб, щодо яких інтелектуальна власність повинна бути захищена, оскільки введення нових родових технологій тісно переплітається з новою хвилею інтернаціоналізації мережі та тенденцією до розмивання її чітких меж [23; с. 11]. Крім того, більш глибоке заглиблення у суть проблеми демонструє ряд невизначеностей і у питаннях ситуаційної інтерпретації, продукованих в мережах агродосліджень об'єктів права інтелектуальної власності – як об'єктів бухгалтерського обліку, оподаткування, митного контролю тощо.

2) Високі затрати на підтримку функціональності. Дослідження у сфері агро- та біотехнологій не є модульними (на відміну від переважної більшості інноваційних проектів для промисловості [12, с. 203]) і тому не можуть легко «гранулюватися» на незалежні та асинхронні компоненти, які є доступними для фахівців з різними можливостями та у різний час, що вимагає додаткових зусиль щодо агрегування. Водночас, модель захисту ексклюзивних прав підвищує вартість інтеграції: підтримка режиму виключності прав, організація трансакцій в системі генерації та об'єктивації

стратегічно важливих агроінновацій підвищують вартість їх використання, що призводить до зростання витрат, які, зрештою, покладаються на користувачів [10, с. 88].

3) Неспроможність створення єдиних для всіх стейкхолдерів правил гри (детальніше у [4]). За наявності загроз продовольчої та екологічної безпеки вбачається неможливим забезпечити абсолютну неупередженість та ефективність санкцій, за порушення прав інтелектуальної власності та використання неоплачених інтелектуальних економічних благ в агросекторі, внаслідок чого законослухняні суб'єкти відносин з часом втрачатимуть ентузіазм та частіше вдаватимуться до «сірих» схем.

4) Проблема доступності нових життєво важливих технологій та інших агроінновацій. Зокрема, дослідники питання [26, с. 16] наголошують, що країни, що розвиваються, під тиском країн авангарду геополітики, примусово змушені витратити свої обмежені кошти на побудову системи захисту прав інтелектуальної власності замість того, щоб інвестувати у власні інновації, і не в змозі отримувати вигоду від комерціалізації своїх традиційних сільськогосподарських знань і природних ресурсів, які здобули патентний захист у розвинених країнах (як це свого часу трапилося з країнами Південної Америки).

5) Конфлікт монопольних прав інтелектуальної власності з принципами вільної торгівлі. Глобалізація досліджень та розробок у сфері продовольства та сільського господарства може прискорити темп міжнародного трансферу технологій. Однак, діючі закони захисту прав інтелектуальної власності у багатьох випадках не узгоджені з тенденціями глобалізації та не адаптовані до ефективної боротьби з корпоративними змовами, олігополістичними пулами у приватному секторі агродосліджень. Зокрема багато питань пов'язано із ставленням до принципу вичерпання прав інтелектуальної власності, який міг би бути рішенням проблеми на даному етапі [26, с. 14].

6) Проблема балансування виключних прав інтелектуальної власності з правами громадськості на суспільне надбання. Система прав інтелектуальної власності може перешкоджати державі надавати суспільні блага, такі, як аграрна освіта і впровадження сільськогосподарських інновацій, що виводить на порядок денний питання національної безпеки

та громадської моралі. В окремих випадках дана проблема може приймати вигляд так званого «закону Мура навпаки» [6, с. 3489]), коли система може блокувати розвиток технологій, що були б здатні забезпечувати суспільні переваги, проте мають обмежену комерційну життєздатність через вузькість ринкових ніш, слабку фінансову спроможність клієнтів, протидію лідерів у відповідних галузях, неможливість суттєво заробити понад компенсацію витрат на комерціалізацію інтелектуального продукту та інше.

7) Відсутність мотивації. Окремої уваги у даному контексті заслуговують напрацювання західних вчених у рамках теорії «управлінської революції», які, звертаючи увагу на тенденції відокремлення власності від управління, досліджують розмежування капіталу-власності від капіталу-функції та вказують на процеси зміни мотивації власників [30, с. 62; 28, с. 80-87]. Зокрема, деякі науковці [8; 15, с. 1524-1526; 9, с. 324] доводять, що існує значна частка авторів та винахідників, які пропагують принципи «наукового комуналізму» та для яких сильний захист інтелектуальної власності є стримуючим фактором і психологічним демомотиватором. При цьому, селекція є галуззю, де ця тенденція проявляється особливо яскраво.

8) Дефіцит кваліфікованого персоналу. Оскільки у вільному доступі до результатів інтелектуальної праці в агросекторі зацікавлена величезна кількість людей, лобіювання моделі захисту прав інтелектуальної власності вимагає харизматичних та компетентних експертів. Проте, по-перше, кількість таких лідерів завжди є недостатньою; по-друге, вони вимагають високої оплати праці, яку завжди важко дозволити (внаслідок фінансової неспроможності або задля уникнення ризиків знищення волонтерських ініціатив та спотворення ринку праці відповідним контрастним підвищенням оплати); по-третє, навіть збільшення оплати праці не може гарантувати, що експерт залишиться у проекті назавжди [3].

Перераховані проблеми інституціоналізації відносин інтелектуальної власності додають нових аргументів опозиціонерам політики, які оперують поняттями «спрощений термін» «притягнутий термін», «ярлик» і т.п. відносно інтелектуальної власності, наголошуючи на її штучній асиміляції у міжнародному праві зусиллями власників авторських і патентних

прав за посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності [20]; обґрунтовуючи редукцію власності та вичерпання інтелектуальних прав у сучасному суспільстві ([18]; гл. 10 у [24]); будуючи моделі, які доводять, що юридичний захист результатів НДДКР є бар'єром там, де інновації мають тенденцію бути послідовними та комплементарними (селекція) [27; 2] тощо. Все частіше в контексті розвитку аграрної економіки виникає питання про те, чи дійсно захист прав інтелектуальної власності стимулює дослідницькі інвестиції в сільському господарстві, та чи не є він, насправді, завуальованим інструментом збагачення окремих верств населення.

Під впливом нових віянь у науці думка про те, що сільськогосподарські знання повинні бути виключені з контексту інтелектуальної власності і віднесені до світових суспільних благ, починає звучати все частіше. Агродослідження поступово потрапляють у специфічну область, яку називають «негативним простором інтелектуальної власності» (термін, що охоплює будь-яку сферу творчості, куди закони про інтелектуальну власність не проникають або де застосовуються дуже лімітовано) [19, с. 318; 17]. Дозволи та заборони, що стосуються використання об'єктів інтелектуальної власності, стають все більш обумовленим не волею сторін, а зовнішнім примушенням з боку держави чи міжнародних організацій. Співвідношення приватних та суспільних інтересів змінюється на користь останніх [25], яскравим підтвердженням чого стали події 2004 року, коли під тиском скептично налаштованої громадськості Генеральна Асамблея ВОІВ була змушена прийняти висунуті Аргентиною і Бразилією пропозиції щодо порядку денного розвитку для ВОІВ, що кардинально змінили стратегічний орієнтир організації з підтримки інтересів приватних власників на забезпечення добробуту суспільства в цілому. Пропонована декларація передбачала, зокрема, обмеження патентоспроможності винаходів, отриманих завдяки фінансованим урядом дослідженням; обов'язкове ліцензування захищеного авторським правом контенту; надання відкритого доступу до наукових публікацій; пропозиції щодо організації трансферу технологій і знань до країн, що розвиваються; зобов'язання щодо збільшення фінансової

підтримки суспільного розвитку [23].

В ситуації, що склалася, альтернативою політики суворого захисту прав інтелектуальної власності, здатною нівелювати її недоліки, стала концепція відкритих інновацій. Однак, її дотримання створювало нові, принципово інші проблеми в мережах агродосліджень:

1) Проблема експлуатації робітників знань та «безбілетників». Так, у відкритих системах обміну знаннями інновації не захищені, а позитивних екстернальних ефектів для користувачів набагато більше, ніж у класичних пропріетарних, де «безбілетників» стримують закони про авторське і патентне право. Крім того, в умовах колаборації працівник з низьким рівнем кваліфікації може з більшою ймовірністю отримати несправедливу долю нагороди, ніж у дослідженнях, що виконуються за конкурентного ринку [13]. У випадку з системами агродосліджень така ймовірність є ще вищою, оскільки галузеві проекти переважно характеризуються залученням великої кількості партнерів. При цьому подібна ситуація може призвести до зменшення ініціатив брати участь у трансфері технологій з боку наукової еліти. Зокрема, вже наразі прихильники копірайту і патентної монополії віддають критиці ідеї, які підтримуються рухом вільної культури, називаючи їх «комунізмом у сфері інтелектуальної власності» [29].

2) Ризик втрати частини проектів. За відсутності фінансової підтримки пропріетарного лоббі проекти, соціальна цінність яких достеменно не підтверджена (зокрема дослідження ГМО), перетворюються на заручників грантів, що загрожує науково-технічному прогресу. Вже наразі увага приватного сектора досліджень зосереджена переважно на невеликій кількості культур з високою комерційною цінністю [16, с. 251].

3) Сильна загроза інбридінгу у рослинництві та тваринництві. Скасування законодавства про інтелектуальну власність не завжди призводить до очікуваного результату, оскільки не менш жорсткий контроль над інформацією може забезпечуватися за рахунок інших механізмів (стандарти, контракти тощо), [3]. Неспроможність протистояти альтернативним практикам монополістів щодо захисту інтелектуальних продуктів змушує дослідників працювати лише з доступним біологічним матеріалом, що потенційно несе

загрозу біобезпеці (див. також [11, с. 316; 22]).

4) Загроза соціальної конфронтації. В аграрній галузі, з огляду на її консервативність, набагато більше суб'єктів можуть бути не сприйнятливими до відкритих методів наукового виробництва. Надто багато акторів залишаються впевненими у тому, що без чітких майнових прав не буде зацікавлення у «розблокуванні вартості капіталу» [1].

5) Побічні нерозподілені затрати. Принципи політики відкритих інновацій, в деякому розумінні, працюють «відірвано» від загального контексту міжнародних економічних відносин і не пояснюють, хто повинен оплачувати транзакційні витрати, що виникають при виробництві, а особливо при розподілі інтелектуальних продуктів як суспільних благ. Ще більш незрозумілим є, хто повинен платити за наслідки такого розподілу в аграрній економіці. Зокрема, у дослідженні [7] зазначається, що у «гуманній» допомозі слаборозвиненим країнам шляхом передачі їм генномодифікованих рослин (навіть разом з безкоштовними ліцензіями на використання генетичних конструкцій) насправді немає нічого безкоштовного. Різновиди трансгенного сорту досить складно змусити достроково функціонувати агрономічно на нових територіях, де не існує жодного плану вирощування такої культури в промислових масштабах (з урахуванням необхідності внесення потрібних добрив і пестицидів), а можливості доставки обмежені логістичними факторами. Науковці описують це як «захопленість молекулярними масштабами, яка схвалює форму редукаціоніського мислення, що представляє властивості продуктів які залежні, насамперед, від генетики, а не від взаємодії з навколишнім середовищем або агротехнікою» [21]. Вже не згадуючи, що це ставить під загрозу існуючі екологічно та культурно адаптовані сорти.

З огляду на перераховані суперечності важко надати однозначну перевагу одній з політик, тому безліч країн свідомо погоджуються на компроміс, формуючи змішану систему та комбінуючи режими прав інтелектуальної власності, серед яких можливі наступні варіанти:

- політики, які містять відхилення від сучасного міжнародного стандарту захисту інтелектуальної власності (переважно внаслідок незрілості правових систем), проте є його концептуальними прихильниками;

- політики, які не суперечать міжнародному стандарту захисту інтелектуальної власності, але експлуатують «прогалини» і неоднозначність існуючих міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності;

- політики, що намагаються уникнути суперечностей з міжнародним стандартом політики захисту інтелектуальної власності у традиційних сегментах, де інституціоналізація інтелектуальної власності вже відбулась, та стимулюють поширення філософії відкритих інновацій у нових сегментах ринку інтелектуальних продуктів в аграрній економіці.

Слід враховувати, що типи змішаних політик не утворюють опціоналу, з якого країни можуть вільно обирати варіанти з чітким юридичним визначенням та економічним обґрунтуванням [23], оскільки внутрішні фактори серйозно обмежують можливості для маневру. Крім того, будь-які комбінації режимів в рамках змішаної політики не позбавлені наступних загроз відносно систем агродосліджень [3]:

1) Дисфункції. Змішані системи не завжди є ефективними, оскільки існує невизначеність у питаннях віднесення об'єктів інтелектуальної власності до компетенції тих чи інших режимів. Через недосконалість законодавчих формулювань вирішення сумнівних питань поставлено в залежність від розсуду правовласників, що провокує численні конфлікти інтересів фермерів, селекціонерів, насінневих компаній, дослідницьких груп та корпорацій. Крім того, проблему становить відсутність механізмів «тонкого налаштування» систем, як то можливості впливати на патентні холдинги не тільки змінюючи напряму вимоги до патентоспроможності винаходів, але й шляхом звуження впливу на основі дозволів експериментального використання запатентованих матеріалів; гнучкі та ефективні економічні механізми збору роялті тощо [1].

2) Недосконалість існуючих організаційних форм підтримання подвійного режиму. Зокрема організації колективного управління правами авторів, клірингові палати і об'єднання легко можуть бути використані для стримування конкуренції в агросекторі [14, с. 354–357], що небезпечно для галузей, які пропонують продукцію переважно з нееластичним попитом. Проблема становить відсутність глобального

депозитарію стратегічних сільськогосподарських знань для купівлі необхідних юридичних прав.

3) Загроза утиснення прав відкритих новаторів. Регуляторні норми у сфері захисту інтелектуальної власності прописані більш досконало, ніж ті, що регламентують вільний обіг знань, внаслідок чого прихильники концепції відкритих інновацій також змушені зважати на них для уникнення виходу за межі правового поля. Зокрема, в сучасних умовах навіть некомерційні сільськогосподарські установи повинні враховувати ризики порушення патентного законодавства під час проведення досліджень.

Невизначеність щодо негативних наслідків імплементації тієї чи іншої політики інтелектуальної власності в системах агродосліджень, неадекватне уявлення про те, як розподілити вигоди від застосування взаємодоповнюваності режимів, породжує масштабну та активну міжнародну дискусію. Баланс між вигодами і недоліками, пов'язаними з високим рівнем захисту прав інтелектуальної власності, варіюється від країни до країни, від сектора до сектора, від суб'єкта до суб'єкта. Контрастні приклади ілюструють вирішальний вплив соціально-економічних контекстів (питання соціально-економічної нерівності та політичної невизначеності у конфліктах; світові ціни на ресурси; зміни в дотичних галузях; збільшення хронічних захворювань, спричинених порушеннями безпеки харчових продуктів; зміна умов навколишнього середовища і зростаюче усвідомлення відповідальності людини за підтримання глобального екосистемного балансу тощо).

Висновки та перспективи подальших досліджень

Попередній аналіз досвіду країн з розвинутою системою інтелектуальної власності в сільському господарстві демонструє занадто мало фактичних даних для кількісної оцінки впливу режимів, а можливі наслідки їхньої імплементації в багатьох випадках змішуються з іншими подіями (внутрішні зміни в політиці, лібералізація міжнародної торгівлі тощо). Існують глибокі розбіжності у поглядах на майбутні стратегії розвитку, оскільки будь-які припущення щодо наслідків просування тієї чи іншої політики наразі не мають емпіричної основи. Виходячи з цього, для уникнення

спотворення результатів змішаними повідомленнями, дослідники переважно повинні концентруватися на якісній оцінці ефективності, з якою режими реалізуються на інституційному рівні, фокусуючись при цьому, у першу чергу, на продуктах з найвищим комерційним потенціалом, що й стане перспективним напрямом подальших досліджень.

Література

1. Berger P., Barton J. Patenting Agriculture // *Issues in Science and Technology*. – 2001. – Vol. XVII. – Issue 4. – URL: <http://issues.org/17-4/barton/>
2. Bessen J., Maskin E. Sequential innovation, patents, and imitation // *The RAND Journal of Economics*. – 2009. – Vol. 40(4). – P. 611-635.
3. Dreyfuss R. C. Does IP Need IP? Accommodating Intellectual Production Outside the Intellectual Property Paradigm // *Public law & legal theory research paper series. Working paper*. – 2010. – № 10-43. – URL: <http://ssrn.com/abstract=1639590>
4. Dreyfuss R. C., First H., Zimmerman D. L. Working within the boundaries of intellectual property. – Oxford University Press, 2010. – 584 p.
5. Eisenberg R. S. Bargaining over the transfer of proprietary research tools: is this market failing or emerging? / *Expanding the Boundaries of Intellectual Property: Innovation Policy for the Knowledge Society*. – Oxford University Press, 2001. – P. 223-250.
6. Hall J., Matos S., Gold S., Severino L. The paradox of sustainable innovation: The 'Eroom' effect (Moore's law backwards) // *Journal of Cleaner Production*. – 2017. – Vol. 172. – P. 3487-3497
7. Hilbeck A., Herren H. Millions Spent, No One Served: Who Is to Blame for the Failure of GMO Golden Rice? – URL: <https://www.independentsciencenews.org/health/millions-spent-who-is-to-blame-failure-gmo-golden-rice/>
8. Hippel E. Democratizing innovation. – Strandburg, 2005. – 220 p.
9. Kevles D. J. Patents, protections, and privileges // *The establishment of intellectual property in animals and plants*. – 2007. – Vol. 98(2). – P. 323-331.
10. Landes W. M., Posner R. A. The economic structure of intellectual property law. – Harvard University Press, 2009. – 442 p.

11. Lemley M. A. The surprising virtues of treating trade secrets as IP rights // *Stanford Law Review*. – 2008. – P. 311-353.
12. Lerner J., Tirole J. Some Simple Economics of Open Source // *The Journal of Industrial Economics*. – 2002. – Vol. 50. – P. 197-234
13. Merges R. P. Contracting into Liability Rules: Intellectual Property Rights and Collective Rights Organizations. – URL: <http://scholarship.law.berkeley.edu/facpubs/2118>
14. Merges R. P., Ginsberg J. C. Foundations of intellectual property. – Foundation Press, 2004. – 542 p.
15. Morrison P. D., Roberts J. H., von Hippel E. Determinants of User Innovation and the Sharing of Product Modifications // *Management science*. – 2000. – Vol. 46(12). – P. 1513-1527.
16. Rao N. H., Sastry R K. Towards a Policy for Management of Intellectual Property in Public Agricultural Research Systems in India // *Journal of Intellectual Property Rights*. – 2004. – Vol. 9. – P. 242-259.
17. Raustiala. K., Sprigman. C. Where IP Isn't // *UCLA School of Law Research Paper*. – 2007. – Vol. 07-05. – URL: <https://ssrn.com/abstract=962736>
18. Rifkin J. The age of access: The new culture of hypercapitalism. – Penguin, 2001. – 320 p.
19. Rosenblatt E. L. A Theory of IP's Negative Space // *Columbia Journal of Law & The Arts*. – 2011. – Vol. 34(3). – P. 318.
20. Stallman R. M.. Did You Say 'Intellectual Property'? It's a Seductive Mirage // *Policy Futures in Education*. – 2006. – Vol. 4. – P. 334.
21. Stone G., Glover D. Disembedding grain: Golden Rice, the Green Revolution, and heirloom seeds in the Philippines // *Agriculture and Human Values*. – 2016. – Vol. 1-16. – URL: https://pages.wustl.edu/files/pages/imce/stone/stone_glover_2016_golden_rice.pdf
22. Van Caenegem W. Intellectual property law and innovation. – Cambridge University Press, 2007. – 240 p.
23. Wijk J., Junne G. Intellectual Property Protection of Advanced Technology. Changes in the Global Technology System : Implications and Options for Developing Countries // *UNU/INTECH Working Paper*. – 1993. – Vol. 10. – URL: http://archive.unu.edu/hq/library/Collection/PDF_files/INTECH/INTECHwp10.pdf
24. Войниканис Е. А. Информация. Собственность. Интернет: Традиция и новеллы в современном праве [электронный ресурс] / Е. А. Войниканис, М. В. Якушев. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z021_page_10.html
25. К обществам знания: доклад [электронный ресурс]. – М.: ЮНЕСКО, 2005. – Режим доступа <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>
26. Карцхия А. А. Права интеллектуальной собственности и концепция общественного достояния / А. А. Карцхия // *Мониторинг правоприменения*. – 2013. – № 3. – С. 8-23
27. Киви Б. Анализы: интеллект без собственности [электронный ресурс] / Б. Киви. – Режим доступа: <https://document.wikireading.ru/37792>
28. Кирилюк Є. Роль власності на сучасному етапі розвитку аграрних відносин / Є. Кирилюк // *Галицький економічний вісник*. – 2011. – № 2(31). – с. 80-87.
29. Лекция Ричарда Столлмена в МДУ [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://narod.ru/disk/4143678000/Stallman_MSU_03.03.08.ogg.html.
30. Скотний П. В. Власність як соціально-економічний феномен: філософський аспект / П. В. Скотний. // *Вісн. нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»*. Сер.: Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – N 3 (27). – Ч. 1. – С. 60-63.

GLOBAL UNCERTAINTY ON AGRICULTURAL INTELLECTUAL PROPERTY POLICIES

I. Lytvynchuk

e-mail: irina.litvinchuk@ukr.net

Zhytomyr National Agroecological University,
Saryi Blvd 7, Zhytomyr, 10008, Ukraine

The peculiarities of the functioning of global and national networks of agricultural research for development are determined. The specific problems of the institutionalization of the classical model of strict intellectual property rights protection in agricultural research networks are identified. Interpretation of agricultural research results as a part of "negative space of intellectual property" is investigated. The alternatives to the regime of strict protection of the agricultural intellectual property rights are described. The risks of implementation of open innovation policy in the agrarian economy are identified. Mixed IP-law

modes of are classified with the investigation of potential negative effects of their usage.

Keywords: the network of agricultural research for development (AR4D), the policy of the standard of protection of intellectual property, the policy of open innovation.

**ГЛОБАЛЬНАЯ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТЬ В
ВОПРОСАХ ПОЛИТИКИ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ
ОТНОСИТЕЛЬНО РЕЗУЛЬТАТОВ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ**

И. Л. Литвинчук

e-mail: irina.litvinchuk@ukr.net

Житомирский национальный
агроэкологический университет,

Старый бульвар, 7, Житомир, 10008, Украина

Определены особенности современного этапа функционирования глобальных и национальных сетей агроисследований в целях развития. Идентифицирован ряд проблем, к которым приводит институционализация классической модели строгой защиты интеллектуальных прав в сетях агроисследований.

Приведены факты трактовки результатов сельскохозяйственных исследований как общественных благ в «негативном пространстве интеллектуальной собственности». Исследованы возможные альтернативы режима строгой защиты прав сельскохозяйственной интеллектуальной собственности. Определены риски имплементации политики открытых инноваций в аграрной экономике. Классифицированы смешанные типы политик интеллектуальной собственности (комбинирования режимов прав) и раскрыты возможные негативные последствия их применения.

Ключевые слова: сеть агроисследований в целях развития (AR4D), политика стандарта защиты интеллектуальной собственности, политика открытых инноваций.